

УДК 316.624

Azimova G.A., Saliyev M.M., Kozimjonova I.F., Madaminov O.A.
Psixiatriya, narkologiya, tibbiy psixologiya va psixoterapiya kursi
kafedrası

Andijon davlat tibbiyot instituti

O'SMIRLIK DAVRIDA SPIRTLII ICHIMLIKLAGA QARAMLIKNING OLDINI OLISH

Rezyume: Yaqinda favqulodda tezlikda tarqalayotgan alkogolizmning oldini olish jarayon rivojlanishining turli bosqichlarida amalga oshirilishi mumkin va amalga oshirilishi kerak va samarali usullarni tanlash bunga bog'liq.

Alkogolizmning oldini olish faqat har tomonlama va tizimli ravishda amalga oshirilganda samarali bo'lishi mumkin va kontseptual asos va tuzilishda farq qiluvchi turli xil dasturlarni ifodalamaydi. Bizning ishimiz shaxsni rivojlantirishning dastlabki bosqichlarida noto'g'ri tarbiyani tuzatishdan boshlanishi va alkogolli moddalarning noqonuniy tarqalishiga qarshi kurash dasturlarini moliyalashtirish bilan yakunlanishi kerak.

Kalit so'zlar: alkogolizm, oldini olish, davolash, giyohvandlik.

Азимова Г.А., Салиев М.М., Козимжонов И.Ф., Мадаминов О.А.
Кафедра психиатрии, наркологии, медицинской психологии и с курсом
психотерапии

Андижанский государственный медицинский институт

ПРОФИЛАКТИКА АЛКОГОЛЬНОЙ ЗАВИСИМОСТИ В ПОДРОСТКОВОМ ВОЗРАСТЕ

Резюме: Профилактика алкоголизма, которые в последнее время распространяются с необычайной скоростью, может и должна проводиться на различных стадиях развития процесса, и от этого зависит выбор эффективных методов.

Профилактика алкоголизма может быть эффективной, только тогда когда она осуществляется комплексно и системно, а не представляет собой

разрозненные программы, различные по концептуальной основе и структуре. Наша работа должна начинаться на коррекции неправильного воспитания на ранних этапах развития личности и заканчиваться на финансировании программ по борьбе с незаконным распространением алкогольных веществ.

Ключевые слова: алкоголизм, профилактика, лечения, наркомания.

Azimova G.A., Saliev M.M., Kozimzhonova I.F., Madaminov O.A.

*Department of Psychiatry, Narcology, Medical Psychology and with a
course of psychotherapy
Andijan State Medical Institute*

PREVENTION OF ALCOHOL ADDICTION IN ADOLESCENCE

Resume: Prevention of alcoholism, which has recently been spreading at an extraordinary rate, can and should be carried out at various stages of the development of the process, and the choice of effective methods depends on it.

Prevention of alcoholism can be effective only when it is carried out comprehensively and systematically, and does not represent disparate programs that differ in conceptual basis and structure. Our work should begin with the correction of improper upbringing at the early stages of personality development and end with the financing of programs to combat the illegal distribution of alcoholic substances.

Keywords: alcoholism, prevention, treatment, drug addiction.

Kirish. Alkogolizm ruhiy faol moddalar iste'molining juda keng tarqalgan turidir. Keng ma'noda alkogolizm kasalligi-bu odamning sog'lig'i va turmush tarziga ta'sir qiladigan spirtli ichimliklarni suiiste'mol qilish bilan bog'liq yomon odatlar to'plami[4,7]. Tananing normal ishlashi, aqliy va jismoniy anormalliklarning buzilishi mavjud.

Bu vaziyatda alkogolizmning o'z vaqtida oldini olish va mutaxassislarining yordami zarur [2].

Alkogolizm muammosi insoniyat paydo bo'lganidan beri mavjud bo'lib, hatto o'sha paytda ham kasallik nafaqat marginallar deb ataladigan, balki yuqori dunyo uchun ham o'ziga xos bo'ldi. Shtatlar hukmdorlari vaqti-vaqti bilan jamiyatning hushyorligini nazorat qilish bo'yicha qattiq choralar ko'rishga harakat qilishdi, lekin ko'pincha bunday choralar qatag'on sifatida qabul qilindi. Bunday ommaviy rad etish, masalan, Gorbachyovning 1985-1991 yillarda qayta qurish bo'yicha mashhur va nisbatan yaqinda o'tkazilgan alkogolga qarshi islohotlari paytida rivojlangan.

Spirтли ichimliklarni iste'mol qilish natijasida yuzaga keladigan salbiy hodisalar yoshlar uchun katta xavf tug'diradi. Spirтли ichimliklarni iste'mol qilish birinchi navbatda o'spirinlarning sog'lig'iga salbiy ta'sir qiladi. Spirтли ichimliklarni suiste'mol qilish ruhiy kasalliklarning rivojlanishiga, shuningdek, o'smirlar o'limining sabablaridan biri (sifasiz mahsulotlardan zaharlanish). Spirтли ichimliklarning toksik ta'siri birinchi navbatda asab tizimining faoliyatiga ta'sir qiladi. Spirтли ichimliklarning kichik dozalari ham asab tizimidagi metabolizmga ta'sir qiladi[1,3].

Yagona spirтли ichimliklarni iste'mol qilish eng jiddiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. Spirтли ichimliklarni takroriy yoki tez-tez iste'mol qilish o'smir ruhiyatiga tom ma'noda halokatli ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, nafaqat fikrlashning yuqori shakllarini rivojlantirish, axloqiy va axloqiy toifalar va estetik tushunchalarni rivojlantirish kechiktiriladi, balki allaqachon chayqaladigan qobiliyatlar ham yo'qoladi [5,8].

Spirтли ichimliklarga qaramlikning oldini olish yuqumli bo'lmagan patologiyaning oldini olishning eng muhim va samarali yo'nalishlaridan biridir.

Profilaktikaning murakkabligi turli idoralar, vazirliklar va mutaxassislarning o'zaro qiziqishi va muvofiqlashtirilgan alkogolga qarshi ishlarida namoyon bo'ladi. Ichkilikbozlik va alkogolizmning oldini olish milliy vazifadir va uni muvaffaqiyatli hal qilish faqat shifokorlar, o'qituvchilar, advokatlar, sosiologlar, psixologlarning birgalikdagi sa'y-harakatlari,

shuningdek, davlat va jamoat tashkilotlarining butun keng tarmog'i bilan mumkin [3,6].

Mastlik va alkogolizmning oldini olish o'smirlar va kattalar, ota-onalar va talabalarga nisbatan turlicha amalga oshirilishi kerak. Profilaktika choralarini tanlashda alkogolizmni kasallik sifatida ichkilikbozlikdan axloqiy buzuqlikning namoyon bo'lishi sifatida ajratish kerak, shuningdek, ushbu choralar sog'lom odamlarga yoki neyropsixik munosabatlarda beqaror shaxslarga qaratilganligini hisobga olish kerak.

Spirтли ichimliklarga qaramlikning oldini olish birlamchi, ikkilamchi va uchinchi darajali bo'lishi mumkin.

Birlamchi profilaktika alkogolizm sabablari paydo bo'lishidan ancha oldin ularning o'z vaqtida oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi. Insonning yosh va o'rta yoshi alkogolga qarshi munosabatni shakllantirish nuqtai nazaridan eng maqbul davr hisoblanadi.

Alkogolizmning birlamchi profilaktikasi buzilish yoki kasallikning oldini olish, salbiy natijalarning oldini olish va shaxsning rivojlanishining ijobiy natijalarini oshirishga qaratilgan[2,5].

Alkogolizmning oldini olish deganda alkogolga neytral munosabatni shakllantirishga qaratilgan usullar tushuniladi. Asosiy vazifa-odamda bunday turmush tarzini shakllantirish, unda u spirtli ichimliklarga chanqoq bo'lmaydi.

Tadqiqot maqsadi. O'smirlar davrida alkogolga qaramlikning oldini olish darslarining samaradorligini aniqlash.

Tadqiqot materiallari va usullari. Tadqiqot ob'ekti: o'smirlar orasida alkogolizmning oldini olish jarayoni.

Tadqiqot natijalari. So'rov natijalari tahlili shuni ko'rsatdiki, talabalarning aksariyati (76,5%) sinfdoshlari tomonidan spirtli ichimliklarni iste'mol qilishni salbiy ko'rinish deb hisoblamaydilar, 55,7% alkogolli ichimliklarni muntazam ravishda iste'mol qilish do'stlikni tugatish uchun sabab emasligini va atigi 13,4%

o'z sinfdoshlari bilan do'stona muloqot deb hisoblashadi. o'zlari uchun nomaqbul spirtli ichimliklarni iching

Shu bilan birga, ota-onalarning so'rov natijalari shuni ko'rsatadiki, voyaga etmaganlar tomonidan spirtli ichimliklarni iste'mol qilish muammosi haqida ota-onalarning umumiy tashvishi bilan ularning o'z farzandining ushbu muammoga aloqadorligi to'g'risida xabardorligi yo'qligi, shuningdek, oilaning roli to'g'risida etarli darajada xabardor emasligi qayd etilgan. yosh avlodning erta alkogolizasiyasini oldini olish

Profilaktikaning mavjud ta'riflarini tahlil qilib, bizning tadqiqotimizda o'smirlar o'rtasida alkogolizmning oldini olish bo'yicha biz o'smirning alkogolizmini oldini oladigan qadriyatlar, munosabat va munosabatlarni tizimini shakllantirishga qaratilgan shaxsga maqsadli ta'sir qilish jarayonini tushunamiz

Biz ko'rib chiqqan yondashuvlar asosida (mahalliy va xorijiy pedagogik amaliyotda) psixoaktiv moddalarni, shu jumladan spirtli ichimliklarni iste'mol qilishning oldini olish bo'yicha o'z modellarimiz ishlab chiqildi, ko'plab profilaktika dasturlari ishlab chiqildi.

Yoshlar orasida alkogolizmning oldini olish mazmunini aniqlash uchun biz ishlab chiqayotgan yondashuvning murakkabligi ikki jihatdan

- birinchidan, bu har tomonlama istak bilan bog'liq

spirtli ichimliklarni iste'mol qilishga kirishga hissa qo'shadigan sabablar va xavf omillarining xilma-xilligini hisobga oling,

- ikkinchidan, murakkablik, shuningdek, shaxsiy va atrof-muhitning turli darajalarida amalga oshiriladigan profilaktika jarayonini tashkil etishda yotadi

Individuallashtirish pedagogik faoliyat printsipi sifatida rivojlanishda adaptiv buzilishlar xavfi bo'lgan bolalarning salohiyatini samarali ochib berishga, ularning ta'lim va tarbiyaviy ishlar jarayonida tayanilishi mumkin bo'lgan "ijobiy" tomonlarini aniqlashga imkon beradi, chunki rivojlanishdagi biologik va ijtimoiy shartlarning kamchiliklari. ma'lum bir - va tegishli pedagogik sharoitlarni yaratishda sezilarli darajada tekislash, tekislash mumkin

Shuning uchun eksperimental ishning birinchi bosqichida - shaxsiyatning psixologik xususiyatlarini va o'spirinlarning ijtimoiy o'zaro ta'sirini o'rganishda biz deviant xulq-atvorga (DXA) moyilligini aniqlash uchun A. N. Eagle usulidan, shuningdek J. Kelli tomonidan shaxsiy konstruktsiyalar usulidan foydalandik

Jinsiy farqlarni o'rganish shuni ko'rsatdiki, DXA ayollarda erkaklarga qaraganda "deviant xulq-atvorga qaramlik" shkalasi bo'yicha yuqori ball (40,0 ball) bo'lgan (42,6 ball) bu xulq-atvor reaksiyalarining ijtimoiy nazorati erkakka qaraganda ayol jinsida yuqori ekanligini ko'rsatadi

J. Kelli usuli bilan olingan ma'lumotlar, o'rganilgan o'smirlar guruhi spirtli ichimliklarni iste'mol qilishga, spirtli ichimliklarni zavq, quvonch, do'stona aloqa bilan bog'lash va uning tanaga zarar etkazish darajasini kamsitishga moyilligini xulosa qilishga imkon berdi

O'smirlarning shaxsiy xususiyatlarini va ularning ijtimoiy munosabatlarini o'rganish jarayonida olingan natijalar lagerda profilaktika ishlarining asosini tashkil etdi

Eksperimental ish ishtirokchilarining aksariyati uning oxirida "salomatlik - hushyorlik" konstruktsiyasini tanladilar, bu sog'lom turmush tarzi uchun o'rnatishning borishini ko'rsatadi

Shunday qilib, natijalar dinamikasi tanlangan asosiy ko'rsatkichlarda ijobiy o'zgarishlarni ko'rsatdi va bizning farazimizni tasdiqladi

Xulosa. Oila darajasida alkogolizmning oldini olish bir qator chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi: tashkiliy, ijtimoiy, psixologik, pedagogik va tibbiy. Oila darajasida alkogolizmning oldini olish birgalikdagi ijodiy faoliyatga qaratilgan o'yin mashg'ulotlaridan foydalanish orqali amalga oshiriladi.

Binobarin, oila darajasida alkogolizmning oldini olish va oilaviy munosabatlarni tuzatish texnologiyalari juda ko'p, ularni tanlash muayyan vaziyatning o'ziga xos xususiyatlari, oila a'zolarining xususiyatlari, ijtimoiy ishchining kasbiy malakasi bilan belgilanadi.

Vaqt o'tishi bilan har bir tajribali mutaxassis texnikani o'ziga xos tarzda o'zgartiradi, o'z shakllari, usullari va ish vositalari tizimini yaratadi. Amaldagi ijtimoiy ishning barcha usullarining mohiyati oilaviy alkogolizmning oldini olishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1.Буторина, Н.Е. Ранний алкоголизм и коморбидная соматическая патология в подростковом возрасте [Текст] / Н.Е. Буторина, Г.Г. Буторин // Тюменский медицинский журнал. – 2011. – № 1. – С. 27 – 28.

2.Вельможина, О. В. Проблемы профилактики алкоголизации молодежи [Электронный ресурс] // Научно-методический электронный журнал «Концепт». - 2017. – № 3.

3.Волков, Б.С. Психология подросткового возраста [Текст]: учебник / Б.С. Волков. — 4-е изд., перераб. и доп. — М. : КНОРУС, 2016 — 266 с.

4.Воронин, А. А. Досуг в дискурсе современного воспитания молодежи [Текст] // Общество и право. – 2011. – № 2. – С. 286–288.

5.Гнедова, С.Б. Формирование и изменение личности больных алкоголизмом [Текст] / С.Б. Гнедова, А.Ю. Нагорнова, Е.В. Вострокнутов, И.А. Гулей, Е.В. Забелина, Л.Г. Тараненко // Фундаментальные исследования. - 2013. – № 1 (часть 3) – С. 642-646.

6.Змановская, Е.В. Диагностика склонности к зависимому поведению на основе теста Роршаха [Текст] / Е.В. Змановская, О.В. Миропольская // Вестник психотерапии. - 2017. - № 62 (67). - С. 74 – 86.

7.Позднякова, М.В. Выявление подросткового алкоголизма и способы его профилактики [Текст] / М.В. Позднякова, Г.П. Горлопанова // Актуальные вопросы психологии, педагогики и образования / Сборник научных трудов по итогам международной научно-практической конференции. Самара. - 2015. – № 2. - С. 167 – 169.

8. Юсупов, В.В. Психологическая диагностика зависимого поведения: риск развития, методы раннего выявления [Текст] / В.В. Юсупов, В.А. Корзунин. – СПб.: Речь, 2007. – 123 с.